

Knjigu zatvaraju bibliografija (409-447) te opće kazalo (449-463). Pojedininim poglavljima dodane su ilustracije, karte i genealogije. Knjiga izabranih članaka Petera Štiha vrijedno je i zanimljivo djelo koje će svojom erudicijom i kritičkim pristupom temama iz slovenske povijesti u srednjem vijeku pronaći zainteresirano čitateljstvo među medievistima engleskog govornog područja. Njezina vrijednost je i u tome što su na jednom mjestu skupljeni radovi iz publikacija koje je teško pronaći i nabaviti. U svakom slučaju ona bi trebala poslužiti i kao primjer kojem bi se trebala voditi hrvatska medievistika – objavljivanjem nezaobilaznih djela domaće medievistike na engleskom jeziku.

Ozren Kosanović

Ante Gulin, *Srednjovjekovni katedralni kaptol sv. Stošije u Zadru. Capitulum cathedrale sanctae Anastasiae Iadera*, HAZU, Zagreb 2011., 134 str.

Nakon što se u posljednjem desetljeću posvetio istraživanju građe za povijest kaptola na hrvatskom području, najprije onih u sjevernim (*Hrvatski srednjovjekovni kaptoli: loca credibilia sjeverne i središnje Hrvatske*, Zagreb 2001.), a potom i onih u južnim krajevima (*Hrvatski srednjovjekovni kaptoli: loca credibilia Dalmacije, Hrvatskog primorja*, Zagreb 2008.), Ante Gulin, zaslužni znanstvenik i upravitelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU u miru, temeljito je proučio svu izvornu građu i bibliografiju da bi sastavio ovu knjigu koja je svojevrsni novi matični list zadarskoga kaptola, polazišna točka svih daljnjih istraživanja ove ugledne institucije.

U uvodu u povijest Zadarskoga kaptola komentirani su izvori i literatura (11-20). Prvu povijest Zadarske crkve sastavio je, na poticaj Ivana Lučića, zadarski arhiđakon Valerio Ponte sredinom 17. stoljeća, a objavljena je puno stoljeće kasnije, doduše u vrlo uglednoj publikaciji: uvrštena je u Farlatijev *Illyricum sacrum*. Potkraj 19. stoljeća (1877.-1879.) nastala je još jedna povijest Zadarske crkve, u dva sveska, što ju je sastavio još jedan zadarski arhiđakon, Carlo Federico Bianchi. Njegovo djelo sadrži bogatstvo informacija o svim najvažnijim crkvenim službama i ostalim aspektima života Crkve, no nažalost nije opremljeno znanstvenim i kritičkim aparatom, što onemogućuje provjeru podataka. Osim toga, nije jasno ni iz kojih je izvora Bianchi crpio građu koja mu je poslužila za raniju povijest Crkve. U novije vrijeme vrijedi izdvojiti ediciju *Fontes, Izvori za hrvatsku povijest*, kojom je započeto objavljivanje serije *Srednjovjekovni registri Zadarskog i Splitskog kaptola*. U svescima 11 i 15 Mladen Ančić je objavio studiju o spomenuta dva kaptola, odnosno priredio registre notara Artikucija iz Rivignana i Petra de Serçane. U svesku 13 izašla je Velika bilježnica Zadarskog kaptola, što su je priredili Damir Karbić, Maja Katušić i Ana Pisačić.

Slijedi poglavlje o utemeljenju biskupije i kaptola te kaptolskim častima (21-28), popraćeno popisom svih poznatih arhiđakona (29-39), arhiprezbitera (40-46) i primicerija (47-54), s kontekstom u kojemu se spominju. Kaptolska škola (55-59) utemeljena je prije 11. stoljeća, kad su u Zadru osnovana tri benediktinska samostana (sv. Krševana, sv. Marije i sv. Nikole), koji su imali i svoje škole, povezane s onom kaptolskom. U ovom poglavlju o školstvu spominje se i provincijski studij (*studium solemne*) što su ga 1396. osnovali dominikanci. Taj je 1495. uzdignut na rang generalnoga studija, sa sveučilišnim pravima i povlasticama, čime se Zadar upisao na mapu europskih sveučilišnih gradova.

Nadalje, slijede prava i povlastice Kaptola (60-74), od kojih je ono osnovno bilo biranje zadarskih nadbiskupa, iako su se vladari, kler i narod znali miješati, uspješnije ili manje uspješno, u taj izbor, kao što je bilo i u drugim gradovima. Kaptol je imao i pravo služiti se pečatom, kojim su se ovjeravali svi javni spisi, crkveni ili civilni, kao i pisma o crkvenim stvarima. Pojedini su svećenici bili kaptolski ili komunalni notari koji su pisali i izdavali javne ili privatne dokumente, napose nakon 1371., kad je kaptol postao vjerodostojno mjesto. Te je godine ugarsko-hrvatski kralj Ludovik, uz potvrdu prava privilegijem, Zadarskome kaptolu darovao i novi pečat.

U 14. je stoljeću Zadar pretrpio brojne nemire, opsade i pustošenja, što je dovelo i do toga da je Kaptol zapao u toliku bijedu da je gotovo raspušten (u to je vrijeme stradao i dio arhivske građe, najčešće u požarima). Lišeni kaptolske desetine, kanonici (oni koji su preostali) su bili prisiljeni "udružiti se u kolegij sa svećenicima i klericima drugih crkava kako bi pribavili osnovna sredstva za život". Sve je to tražilo obnovu i reformu kaptola (75-78), što se i dogodilo 1393. godine, za nadbiskupovanja Petra Matafarisa, koji je kanonicima pribavio i određene prihode, o čemu govori sljedeće poglavlje knjige (80-82).

Posljednja se dva poglavlja knjige, prije zaključnih razmatranja (103-105) opet vraćaju na bilježničku djelatnost *Kaptola: Kanonici – javni bilježnici* (84-92) i *Javna djelatnost Kaptola* (93-102). Kaptol je, naime, uz obavljanje bogoslužja, bio zadužen za cijeli niz poslova vezanih uz život kanonika, ali i vanjske funkcije, one vezane za cijeli grad. U kaptolskoj su se kancelariji sastavljali, prepisivali, pisali i izdavali razni spisi koji su se odnosili na crkvene prilike u Metropoliji, ali isto tako i oni javni i privatni. Dok Kaptol nije imao potvrdu javne vjere, uz potpise notara navođene su javne osobe, poput kneza, nadbiskupa ili drugih svjedoka, koji su potvrđivali istinitost sadržaja isprave. Navode se imena poznatih notara i egzaminatora Kaptola, zajedno s nekim dokumentima što su ih sastavili. Nakon što je 1371. godine Ludovik dodijelio spomenuti privilegij i pečat Zadarskome kaptolu, on postaje službeno i zakonito mjesto vjerodostojnosti (*locus credibilis*) i može djelovati kao javna institucija; autor navodi i primjere nekih isprava što ih je Kaptol izdao. Dotad jesu, doduše, njegovi kanonici i đakoni obavljali javnobilježničku praksu, ali kao pojedinci, u svojstvu javnih notara, koji su i dalje obavljali veći dio notarskih poslova u gradu.

Na kraju, knjiga sadrži i sažetke na trima jezicima (engleskom, talijanskom i njemačkom), kao i kazalo imena te mjesta.

Ovom sistematičnom i preglednom monografijom, koja obuhvaća povijest Zadarske crkve i kaptola od utemeljenja do kraja 15. stoljeća (ostavljajući *desideratum* još samo na novovjekovnoj i suvremenoj povijesti), katedralni je Kaptol sv. Stošije dobio pozornost kakvu zaslužuje kao jedan od najstarijih i najuglednijih hrvatskih kaptola. Hrvatska je crkvena povijest, pak, dobila još jedan vrlo vrijedan prilog od autora koji je uvelike pridonio njezinu boljem poznavanju.

Mirko Sardelić

Ignacij Voje, *Starodavni Dubrovnik v besedi in sliki*, Celjska Mohorjeva družba, Ljubljana – Celje 2011., 331 str.

Knjiga *Starodavni Dubrovnik v besedi in sliki* Ignacija Vojea, profesora emeritusa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, nastala je u dodiru i prožimanju dviju pojava, autorova golemog istraživačkog znanja o Dubrovniku i autorove iznimne ljubavi prema Gradu. Na takvoj je osnovici izrasla ova knjiga, kakve Dubrovnik još nije imao, knjiga znanja i ljubavi. Profesor Ignacij Voje je kao povjesničar desetljećima proučavao srednjovjekovni Dubrovnik, prije svega njegov gospodarski razvoj, ali i druge pojave dubrovačke povijesti, o čemu svjedoče njegove knjige *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku* (Sarajevo 1976.) i *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku* (Ljubljana 2003.), te brojni znanstveni prilozi u časopisima i znanstvenim edicijama.

Autor je stoga tekst knjige, s jedne strane, gradio na čvrstim rezultatima znanstvenih istraživanja o srednjovjekovnom Dubrovniku i Dubrovačkoj Republici, kako vlastitih, tako i istraživačkih rezultata drugih povjesničara, s druge na osobnom emotivnom odnosu prema Gradu u koji je od 1953. godine dalje desetljećima, do godine 1988., dolazio da bi u Dubrovačkom arhivu, smještenom u Palači Sponza, proučavao bogatu arhivsku građu o Dubrovniku.